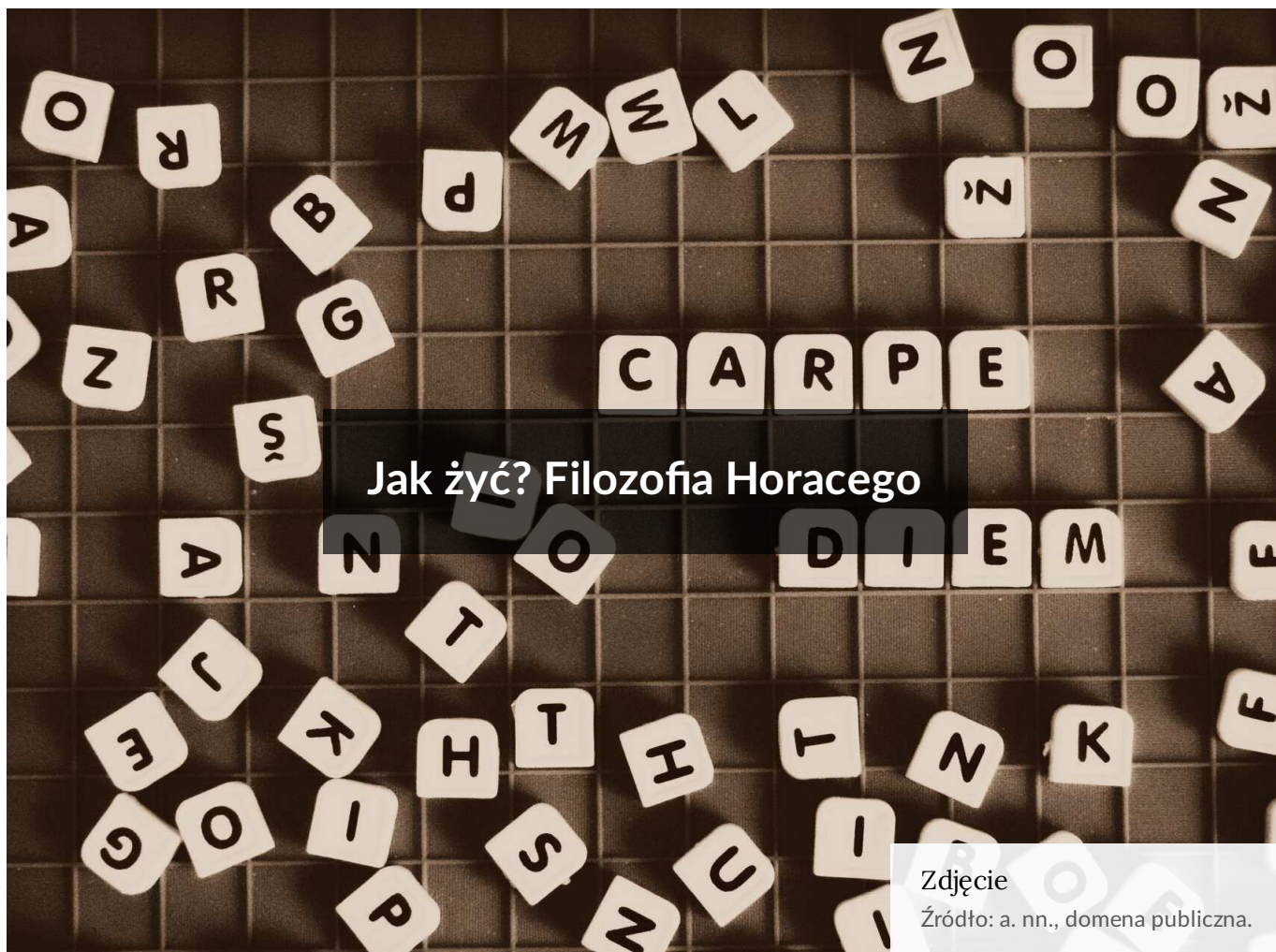

Jak żyć? Filozofia Horacego

Bibliografia:

- Źródło: Horacy, *Do Postuma (Il 14)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Józef Birkenmajer, Wrocław 1971, s. 76–78.
- Źródło: Horacy, *Do Deliusza*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Adam Asnyk, Wrocław 1971, s. 62–63.
- Źródło: Stanisław Grochowiak, *Do Taliarcha*, [w:] Stanisław Grochowiak, *Nie było lata*, Warszawa 1969.
- Źródło: Zygmunt Kubiak, Ziemowit Skubiński, *Zwierciadło Śródziemnomorza. Rozmowy z Zygmuntem Kubiakiem*, Warszawa 2002.
- Źródło: Horacy, *Do Leukonoe [czyt. Ietkone] (I 11)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Henryk Sienkiewicz, 1971, s. 21.
- Źródło: Horacy, *Do Apollina (Quid dedicatum poscit Apollinem [czyt. kwid dedicatum poscit apollinem])*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Lucjan Siemieński, Wrocław 1971, s. 47–48.
- Źródło: Horacy, *Pieśń zimowa (Vides ut alta... [czyt. wides ut alta])*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Julian Tuwim, Wrocław 1971, s. 18–19.

Jak żyć? Filozofia Horacego

Zdjęcie

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Przekonanie o swej nieśmiertelności Horacy wyraził w kilku pieśniach. Słuszność jego przewidywań potwierdziła historia: bywały epoki, w których zajmował on niekwestionowane pierwsze miejsce wśród liryków. Dziś też jest doceniany: świadczy o tym fakt, że utwory autora sprzed 2000 lat znalazły się w kanonie lektur w polskich szkołach. Czym sobie na to zasłużył? Niewątpliwie umiejętnym podpowiadaniem swoim czytelnikom, jak powinni żyć. Sprawdźmy, czy jego sugestie są aktualne.

Aby zrozumieć poruszane w tym materiale zagadnienia, przypomnij sobie:

Czy są takie tematy, których podejmowanie w twórczości (literackiej, malarskiej, filmowej itd.) daje gwarancję popularności w szerokim gronie i uznania wśród znawców? Przygotuj kilkuminutowe wystąpienie dotyczące tej kwestii.

Do Leukonoe

Rzeźba Epikura – myśliciela, który zapoczątkował kierunek filozoficzny nazwany epikureizmem. Wielu pisarzy nawiązywało do epikureizmu w swoich utworach, również w późniejszych epokach. Do takich twórców należą m.in. Mikołaj Rej czy Jan Kochanowski
Źródło: autor zdjęcia: Nobody60, licencja: CC BY 3.0.

Carmina (Pieśni) to zbiór ponad 100 utworów o różnej tematyce, składających się na cztery księgi. Są tam pieśni biesiadne, miłosne, patriotyczne, filozoficzno-refleksyjne.

” Horacy

Do Leukonoe [czyt. lelkone] (I 11)

Nie pytaj próżno, bo nikt się nie dowie.
Jaki nam koniec gotują bogowie,
I babilońskich nie pytaj wróżbiarzy.
Lepiej tak przyjąć wszystko, jak się zdarzy.
A czy z rozkazu Jowisza ta zima,
Co teraz wichrem wełny morskie wzdyma,
Będzie ostatnia, czy też nam przysporzy
Lat jeszcze kilka tajny wyrok boży,

Nie troszcz się o to i... klaruj swe wina.
Mknie rok za rokiem, jak jedna godzina.
Więc łap dzień każdy, a nie wierz ni trochę
W złudnej przyszłości obietnice płoche.

Źródło: Horacy, *Do Leukonoie [czyt. lefkone] (l 11)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Henryk Sienkiewicz, 1971, s. 21.

Ćwiczenie 1.1

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1.2

Uzasadnij swój wybór dokonany w poprzednim zadaniu.

Ćwiczenie 1.3

Wypisz z utworu cytaty, które mogą się stać (a może już są) powszechnie wykorzystywanymi sentencjami. Uzasadnij swój wybór.

Ćwiczenie 1.4

Zapisz, w jaki sposób w utworze zostało uzasadnione przekonanie, że nie warto wciąż rozmyślać o przyszłości. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 1.5

Przeczytaj definicje dwóch nurtów filozoficznych: epikureizmu i hedonizmu. Wskaż ich cechy wspólne, nazwij różnice.

Definicja: epikureizm

nurt filozofii antycznej, którego nazwa wywodzi się od jego założyciela – greckiego myśliciela Epikura (IV/III w. p.n.e.); główną ideą było poszukiwanie szczęścia w życiu doczesnym; miało ono polegać przede wszystkim na unikaniu tego, co przynosi nadmierne przykrości (np. ból, trud, rozmyślanie o śmierci); radość natomiast dawać miały drobne przyjemności (np. biesiadowanie z przyjaciółmi i dysputy); nie należy mylić epikureizmu z hedonizmem,

zakładającym, że wyłącznym celem człowieka jest maksymalne używanie życia – Epikur odrzuca wszelki nadmiar

Definicja: hedonizm

doktryna, zgodnie z którą przyjemność jest dobrem najwyższym i celem życia; hedonizm propagował Arystyp z Cyreny (V/IV w. p.n.e.), uczeń Sokratesa; jego poglądy z czasem zostały uproszczone i ograniczone do niemal bezrefleksyjnego dążenia do wszelkich rozkoszy

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, do którego z nurtów filozoficznych należy zaliczyć poglądy wyrażone przez podmiot liryczny w pieśni *Do Leukonoe*. Uzasadnij swój wybór.

Do Postuma

” Horacy

Do Postuma (II 14)

Mkną chyże lata, [Postumie](#), Postumie,
Z modlitwy naszej drwi śmierć niepobożna.
Kroków starości wstrzymać nikt nie umie
I zmarszczek z czoła usunąć nie można.

Bowiem nad nikiem [Pluton](#) się nie wzrusza,
Choćbyś mu co dzień wołów składał trzysta.
Nawet wielkiego [Geriona](#), [Titiusza](#)
Na wieki fala uwięziła mglista.

Tak, przyjacielu! Przez nurty tej strugi
My wszyscy, którzy chleb jemy powszedni,

śmiertelnej musim podjąć się żeglugi,
Czyśmy królowie, czy kmiotkowie biedni.

Próżno od krwawych wojen będziem stronić,
Od Adriatyku rozhukanej głębi:
Próżno przed wiatrem będziemy się chronić,
Który jesienią ciała nasze ziębi.

Kiedys porzucisz żywot swój obecny,
Ujrzysz płynący wśród mętnych odramień
[Kokyt](#), obaczysz ród [Danaid](#) niecny
I Syzyfowy trud złowrogi kamień.

Porzucisz dom swój, ziemię, żonę młodą,
A z drzew, co dziś je sadzisz w swym ogródku,
Żadne do grobu ciebie nie powiodą
Chyba cyprysy jedne, drzewa smutku.

Przywłaszczysz sobie piwnic twoich klucze
Godniejszy dziedzic; nie żałując dzbanów,
Posadzki [winem cejubijskim](#) splecze
Lepszym, niż bywa na ucztach kapłanów.

Źródło: Horacy, *Do Postuma (II 14)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Józef Birkenmajer, Wrocław 1971, s. 76–78.

Ćwiczenie 3.1

Wyjaśnij, jaki temat podejmuje autor wiersza. Uzasadnij odpowiedź wybranym cytatem.

Ćwiczenie 3.2

Wyjaśnij, co podmiot liryczny zaleca Postumowi.

Ćwiczenie 3.3

Wyjaśnij, co na temat ludzkiej śmiertelności można wyczytać z przekazu Horacego.

Ćwiczenie 3.4

Opisz, jak wygląda los człowieka po jego śmierci.

Ćwiczenie 3.5

Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w wierszu wykrzyknienie „Tak, przyjacielu!”.

Polecenie 1

Wypisz z tekstu metaforę, która wydaje ci się najciekawszym artystycznym pomysłem w wierszu. Uzasadnij swój wybór.

Ćwiczenie 4

Zaproponuj nazwę postawy, która polega na zgadzaniu się na różne koleje losu oraz opanowaniu namiętności mąjących ludzki rozum.

Definicja: stoicyzm

kierunek filozoficzny, którego twórcą był Ateńczyk, Zenon z Kition (III w. p.n.e.); stoicyzm koncentrował się na etyce, czyli określaniu, co jest dobre, a co złe; to pierwsze sprowadza się do poszukiwania „stoickiego spokoju”, polegającego na dyscyplinie moralnej i nieuleganiu emocjom, a praktykowaniu [cnoty](#) – najważniejszej wartości stoickiej; cnota daje szansę na uzyskanie wewnętrznego spokoju

Ćwiczenie 5.1

Wymień środek stylistyczny, jaki Horacy zastosował w pierwszym dwuwiersiu pieśni *Do Postuma*. Wyjaśnij, czemu służy zastosowanie tego środka.

Ćwiczenie 5.2

Wyjaśnij, o czym świadczy fakt, że twórca przywołuje tak wiele nazw mitologicznych.

Ćwiczenie 5.3

Zastanów się, co kunsztowna forma pieśni *Do Postuma* i *Do Leukonoe* mówią o ich autorze. Odpowiedź uzasadnij.

Do Deliusza

Ten budynek w Wenuzji zwiedzają turyści jako dom Horacego – w rzeczywistości była tu w czasach antycznych łaźnia miejska

Źródło: a. nn., domena publiczna.

” Horacy

Do Deliusza

Pomnij zachować umysł niezachwiany

Pośród złych przygód i od animuszu

Zbyt zuchwałego wśród pomyślnej zmiany

Chroń się, gdyż umrzesz, [Deliuszu](#).

Umrzesz, czy smutny przeżyjesz czas cały,
Czy na trawniku zacisznym zasiędziesz
Na dni świąteczne i z piwnic wystąły
Swój [Falern](#) zapijać będziesz.

Gdzie biała topol z sosną rozrośniętą
Chętnie swe cienie gościnnie zespala,
Gdzie wstrząsać brzegu kotliną wygiętą
Pierzchliwa sili się fala –

Tam rozkaż przynieść i wina, i wonie,
I kwiaty róży, tak krótkiej trwałości,
Póki wiek, mienie i trzech prządek dłonie
Tej ci dozwolą radości.

Ziem skupowanych ustąpisz – i domu.
I willi, którą żółty Tyber myje –
Ustąpisz: bogactw spiętrzonych ogromu –
Dziedzic twój potem użyje.

Czyś bogacz, plemię [Inachusa](#) stare,
Czyś biedak, wyszły z warstw najniższych łona,
Nie ma różnicy: pójdiesz na ofiarę
Bezlitosnego Plutona.

Wszyscy zdążamy tamże: wszystkim z urny,
Prędzej czy później jeden los wychodzi:
I w kraj wiecznego wygnania pochmurny
Na smutnej wyśle nas łodzi.

Ćwiczenie 6.1

Pieśń *Do Deliusza* to utwór zawierający odniesienia do filozofii...

- stoickiej.
- epikurejskiej.
- hedonistycznej.
- i stoickiej, i epikurejskiej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6.2

Wyjaśnij, do której grupy tematycznej zaliczysz wiersz *Do Deliusza*. Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 6.3

Porównaj rady kierowane do Deliusza z radami adresowanymi do Leukonoe.

Ćwiczenie 6.4

Poszukaj w utworze informacji, kto, poza tytułowym Deliuszem, jest także adresatem pieśni.

Ćwiczenie 6.5

- Wypisz z utworu rady kierowane do Deliusza.
- Wyjaśnij, do jakich zachowań i cech Deliusza odnosi się podmiot liryczny.
- Wskaż adresata utworu, pamiętając o ustaleniach z polecenia 6.4.

Ćwiczenie 6.6

Przeczytaj ponownie pieśni *Do Postuma* oraz *Do Deliusza* i napisz, jakie informacje pojawiają się w obu utworach.

Ćwiczenie 6.7

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W wielu utworach Horacy łączył cechy różnych nurtów filozoficznych, np. wskazywał konieczność zachowania stoickiego spokoju i dążenia do stałości umysłu przy jednoczesnym odrzuceniu ascetyzmu i nawoływaniu do rozsądnego używania życia. Filozofia Horacego ma więc cechy synkretyczne.

Definicja: synkretyzm

łączenie w jedną całość różnych (nawet sprzecznych) poglądów; mogą one dotyczyć filozofii, religii, kultury (np. muzyki) itd.

„Synu Latony, pozwól mi wesoło żyć”

” Horacy

Do Apollina (Quid dedicatum poscit Apollinem [czyt. kwid dedikatum poscit apollinem])

Czegóż ma żądać wieszcz od Apollina
W dniu poświęcenia mu [chramu](#);
O co się modlić, kiedy czasę wina
Wylawszy, ofiarę da mu?

Wzdy nie o żniwa ze sardyńskich włości
Nie o kalabryjskie trzody,
Ni złoto Indów i słoniowe kości,
Lub [smugi](#), gdzie Liru wody

Cieką leniwo. Niech tam nożem krzywym
Obrzyna grona winnicy,
Kto się dziedzicem winnic zwie szczęśliwym;
Niech kupiec w złotej szklanicy

Łyka sok winny, co go za towary
Syryjskie dostał, i częściej
Niż trzykroć w roku atlanckie obszary
Opływa, a Bóg mu szczęści.

Dla mnie oliwki, sałata, śluz lekki,
Wystarczą aż nadto, byle
Swej mi Apollo nie skąpił opieki
I chował w zdrowiu i sile.

Synu Latony, pozwól mi wesoło
Życ na tej, co mam, [chudobie](#),
Daj starość znośną i pogodne czoło
I lutnię o każdej dobie.

Źródło: Horacy, *Do Apollina (Quid dedicatum poscit Apollinem [czyt. kwid dedikatam poscit apollinem])*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Lucjan Siemieński, Wrocław 1971, s. 47–48.

„On jest bardziej tajemniczy”

” Zygmuntem Kubiakiem, Ziemowit Skubiński

Zwierciadło Śródziemnomorza. Rozmowy z Zygmunttem Kubiakiem

- Drugi poeta, Horacy. W zbiorze esejów *Jak w zwierciadle* wspominasz o nawiedzeniu miejsc horacjańskich: Fundus Sabinus, czyli Sabinum, Tibur, Soracte...
- Odwiedziłem miejsce, gdzie znajdują się ruiny willi Horacego – Sabinum. To szczególne doznanie i wzruszenie, bo tu, w tym miejscu powstawały jego ody, listy, pieśni. A miejsce nieszczególne. Nic tam

nadzwyczajnego, żadnej cudowności. Choćby źródło Banduzji, unieśmiertelnione w słynnej odzie z księgi trzeciej. Z ruin willi poety trzeba przedzierać się przez gęszcze krzewów i zarośli. Powtarzam, co kiedyś powiedziałem: ileż wydarzeń się rozegrało, a źródło płynęło i płynie, bije po dziś dzień. No, może kiedyś wyschnie. Tak jest i z Horacym, który jawi mi się coraz bardziej tajemniczy. Jego pograżenie się w doczesnym świecie mnie się wydaje tylko złudzeniem. To pozór. My tak przyjmujemy, że to wszystko jest tak zwyczajne, oczywiste, że sam siebie przedstawia jako zwykłego zjadacza chleba, ale tak nie jest. On jest bardziej tajemniczy.

Źródło: Zygmunt Kubiak, Ziemowit Skubiński, *Zwierciadło Śródziemnomorza. Rozmowy z Zygmuntem Kubiakiem*, Warszawa 2002.

Teksty do wyboru

” Horacy

Pieśń zimowa (Vides ut alta... [czyt. wides ut alta])

Spójrz, jak Soraktu szczyt
Biało się jarzy w śniegu,
Rzeki ściał ostry mróz
I zatrzymał je w biegu,
Las się pod śniegu ciężarem ugina.

Nie skąp ognisku drew,
Sobie nie żałuj wina,
Kaź czteroletnie dać
Z dwuusznego sabina.

To cię, [Taliarchu](#), przed mrozem uchroni

Reszta – to bogów rzecz.
Ufaj im. Bo, gdy oni
Wichry przepędzą precz
Z morza wrzącego toni,
Nie drgnie już cyprys ni stare jesiony.

Troskę o jutro rzuć!
Každy dzień ze spokojem
Przyjmij za losu dar,
Zapisz na dobro swoje.
Baw się [Kamena](#) i wiedz korowody,

Zanim ci przykry szron
Włosy przysypie, młody!
Idź na ulicę, w tłum,
Zaznaj miłej swobody
Schadzek wieczornych przy szepcie tajemnym...

Chętnej dziewczyny śmiech
Zradzi ją w kątku ciemnym,
Kiedy zesuwasz w dół
Klejnot jej naramienny...
Niby się wzbrania, lecz opór daremny.

Źródło: Horacy, *Pieśń zimowa* (*Vides ut alta... [czyt. wides ut alta]*), [w:] tegoż, *Wybór poezji*, oprac. Jerzy Krókowski, tłum. Julian Tuwim, Wrocław 1971, s. 18-19.

Ćwiczenie 7

Odwołując się do utworu *Pieśń zimowa* (tytułowanego też: *Do Taliarcha*) Horacego oraz innych poznanych na lekcji pieśni Horacego wyjaśnij, jakie rady w kwestii życia typowe dla rzymskiego twórcy możemy odnaleźć w *Pieśni zimowej*.

Stanisław Grochowiak

” Do Taliarcha

To żółte drzewo w granatu bukicie,
Ta zwierząt ścieżka...
W jakiej dziewczynie lub w jakiej kobiecie
Zamieszka?
Ta smukła świeca na lichtarza złocie,
Ten wiatr w welonie...
W jakiej zatracie, więc w jakiej pieszczocie
Zapłonie?
I pożar stogu pośrodku północy,
I szron na trzcinie,
Ku czyjej zgubie, ku czyjej pomocy
Przypłynie?
O mój Taliarchu, nawet włosy lutni,
Żurawi poryw...
Przeobrażamy nieszczęśni okrutni
W topory.

Źródło: Stanisław Grochowiak, *Do Taliarcha*, [w:] Stanisław Grochowiak, *Nie było lata*, Warszawa 1969.

Polecenie 2

„Nie odnajdziesz spokoju, unikając życia” ([Virginia Woolf](#)) – postawy człowieka wobec życia i śmierci.

W pracy odwołaj się do:

- utworu *Pieśń zimowa* Horacego;
- wybranej lektury obowiązkowej;
- wybranych kontekstów.

Wielkość sztuki

Polecenie 3

W podręcznikach wciąż pojawiają się zapewnienia, że Horacego można uznać za największego poetę w dziejach ludzkości. Ale jak zmierzyć wielkość sztuki? Zaproponuj różne sposoby oceny wartości dzieła.

Zadaniowo

Polecenie 4

Przeczytaj utwór Horacego *Do Apollina*. Przypomnij sobie także pieśń *Exegi monumentum*. Napisz wywiad z poetą (nie musi mieć na imię Horacy), w którym użyjesz cytatów z obu utworów.

Polecenie 5

Zredaguj trzy pytania, na które odpowiada tekst rozmowy z Zygmuntem Kubiakiem.